

DE LA CONSOLIDAREA SUPRAFETELOR AGRICOLE SPRE CONCENTRAREA CAPITALULUI ȘI CREȘTEREA PRODUCTIVITĂȚII MUNCII

BAJURA Tudor

Institutul Național de Cercetări Economice

Summary. Being the main subject of socio-economic reforms in the rural area at the transition from a super-centralized economy to the one based on market relations, agricultural land remained in the focus of local reformators and at the post-privatization stage. This time the issue of the non-admission of excessive particularization of agricultural land plots has become widely discussed, the negative consequences of which could have been destroy the positive effect of the mass privatization of both: agricultural areas and other means of production.

The goal was reached. Almost 2/3 of the total agricultural output is currently the result of large and / or medium-sized agricultural enterprises. At the same time, according to the more detailed analysis, we can see that the area of cereal, technical and fodder crops predominates absolutely (almost 1460,6 thousand ha of the total 1519,5 thousand ha of sown areas) and relatively - 96,1%. The low added value of the overwhelming majority of cereal and technical crops, their subsequent marketing price (including foreign markets) in the form of agricultural raw materials, which usually barely covers even production costs, obviously do not create additional jobs in rural areas, but, above all, does not contribute to raising the level of profitability of the agrarian sector.

Hence, the enormous debts of agricultural enterprises, the low level of occupation of the rural population, the massive emigration of the inhabitants of the Moldovan villages (primarily young people) in the cities and municipalities of the Republic of Moldova but also abroad. In essence, the consolidation of agricultural land has indeed contributed to the decrease in the share of idle land plots, but neither the expected economic effect has ensured. Hence the need to change the basic paradigm of the agrarian sector development, reflected in the name of article.

Key words: agriculture, agrarian sector, agricultural households, economic dimensions, consolidation, labor productivity.

INTRODUCERE

Atât în plan mondial, cât și în cadrul economiei naționale agricultura (împreună cu silvicultura, vânatul și piscicultura – sectorul agrar) reprezintă un sector vast de ocupare a brațelor de muncă. Din numărul total al populației autohtone ocupate (1220 mii pers.) în prezent, 411 mii pers. sau 33,7 la sută sunt ocupate anume în sectorul agrar. Totodată, acest sector acoperă doar 12,2 la sută din valoarea totală a produsului intern brut (PIB) al țării, ce denotă că

productivitatea muncii în acest sector este aproximativ de 2,8 ori mai mică comparativ cu nivelul mediu pe economia națională. Luând în considerație faptul, că în prezent tot personalul ocupat în sectorul agrar este divizat în două grupe mari - fermieri (proprietari sau angajatori) și persoane angajate, este de menționat că starea socio-economică a persoanelor angajate în sectorul agrar este deosebit de dificilă.

Conform datelor statistice, în anul 2016 numărul total al persoanelor angajate în sectorul agrar (numărul salariaților) a constituit 49,4 mii persoane, ceea ce reprezintă doar 12,0% din numărul total al persoanelor ocupate în acest sector [1]. Numărul extrem de redus al lucrătorilor agricoli angajați se explică prin faptul că nivelul de salarizare a acestei categorii este foarte mic – 2885,7 lei/lună, sau doar 57,7% din salariul mediu lunar pe economia națională.

Faptul că la etapa actuală de postprivatizare sectorul agrar a rămas, practic, fără lucrători angajați, iar spațiul rural fără piața muncii, poate fi confirmat prin indicatorii ce urmează:

- din numărul total al angajaților pe țară – 715,5 mii pers., conform situației din a.2016 [1; tab.3.1.11], în sectorul agrar au rămas numai 49,4 mii pers. sau 6,9%;
- dacă în sectorul industrial media de remunerare a muncii a constituit 506,7 lei în calcul la 1000 lei din PIB-ul ramural, în comerț cu ridicata și cu amănuntul – 503,7 lei, în sănătate și asistență socială – 819,6 lei, iar în învățământ – 920,5 lei, atunci în agricultură, silvicultură și pescuit acest indicator constituie abia 114,0 lei;
- din cauza reducerii permanente a ponderii producției animaliere în structura producției agricole (cu excepția ouălor și cărnii de pasăre) s-a micșorat și numărul locurilor de muncă în sectorul zootehnic, care asigură lucrătorii angajați cu graficul stabil (anual) de lucru.

Din cele menționate putem concluziona, că sectorul agrar se confruntă, în prezent, cu o lipsă acută a brațelor de muncă, urmată de insuficiența surselor investiționale. Ca consecință, tot spațiul rural este confruntat cu posibilități relativ și absolut limitate de plată și, deci, de consum.

MATERIAL ȘI METODĂ

Dominarea indiscutabilă a politicii de consolidare a terenurilor agricole, clar evidențiată în programele de dezvoltare a agriculturii și spațiului rural în ultimele decenii, a favorizat procesul creării întreprinderilor agricole mari în Republica Moldova. Bazându-se pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, inclusiv asupra pământului și fiind orientată spre piața liberă, determinată de corelația directă dintre cerere și ofertă, agricultura autohtonă a trecut prin schimbări radicale, în ce privește:

- relațiile de proprietate;
- formele organizatorice de activitate;
- utilizarea rațională a potențialului existent de producție agricolă etc.

Un rol deosebit de important al politicilor de consolidare a terenurilor agricole poate fi confirmat prin faptul că, în prezent, suprafața totală a terenurilor neprelucrate (pârloagă) în ansamblu pe țară constituie 38,8 mii ha sau 1,5% din totalul terenurilor agricole. Dat fiind faptul că majoritatea covârșitoare din aceste terenuri sunt de bonitate scăzută, ele trebuie să fie treptat transformate în păduri, plantații de nucă sau în alte genuri de plantații multianuale.

Alături de indicatorii pozitivi ai utilizării suprafețelor agricole, o altă schimbare pozitivă este dinamica exportului și importului produselor agroalimentare (tab.1).

Tabelul 1. Dinamica și raportul export-import a produselor agroalimentare în Republica Moldova, mii dol, SUA

Anii	Export (mii dol. SUA)	Import (mii dol. SUA)	Export/Import (E/I)
2012	922024,2	866564,7	1,064
2013	1058448,9	915009,3	1,157
2014	1108357,8	864740,3	1,282
2015	947501,7	708955,9	1,336
2016	985076,0	741665,9	1,328
Total	5021408,6	4096936,1	1,226

Sursa: [1; tab.20.15]

Odată cu constatarea faptului acoperirii depline (cu surplus de 22,6%) a importului produselor agroalimentare prin exportul produselor analogice, cere să fie menționată lipsa stabilității în ce privește creșterea exportului produselor susmenționate în valoare monetară.

Tot în această ordine de idei este de remarcat faptul că atât randamentul suprafețelor agricole, cât și productivitatea muncii în sectorul agrar autohton rămân mult în urmă față de indicatorii analogici din țările Uniunii Europene [2].

Făcând o analiză detaliată atât a cauzelor, cât și a consecințelor aplicării excesive a politicilor de consolidare a terenurilor agricole în contextul fizic al categoriei date, putem concludiona că anume această direcție de reformare a sectorului agrar a provocat, în mare măsură, simplificarea structurii producției agricole, soldată cu dispariția ulterioară a locurilor de muncă în spațiul rural și emigrarea masivă a agricultorilor din localitățile rurale. De exemplu, conform datelor statistice la data de 01.01.2017, întreprinderile agricole mari au avut la îngrijire și creștere numai 8,8% din numărul total al bovinelor, din care vaci mulgătoare numai 4,1%, porcine – 43,3%, ovine și caprine – 2,5% etc.

Deși întreprinderile agricole mari ocupă mai mult de jumătate din suprafețele agricole intensiv lucrate (terenuri arabile plus plantații multianuale), în 2016 ponderea acestora în producția legumelor a constituit numai 14,6 la sută, cartofului – 11,2 la sută, bostănoaselor – 2,0 la sută etc. Ponderea livezilor cultivate în cadrul gospodăriilor agricole mari în ultimii ani nu depășește nivelul de 37,4 procente, iar ponderea plantațiilor de viță de vie – numai 20,3 procente. Este de menționat, că o mare parte din plantațiile multianuale cultivate de către întreprinderile agricole mari (corespunzător – 73,9 și 83,9 procente) sunt plantațiile pe rod, adică au termene avansate de utilizare și trebuie să fie reînnoite.

Ponderea relativ și absolut scăzută atât a sectorului zootehnic, cât și a culturilor cu valoare adăugată sporită, cultivate în cadrul gospodăriilor agricole mari, demonstrează orientarea lor excesivă spre producția culturilor de câmp, în primul rând a culturilor cerealiere și a celor tehnice (floarea soarelui în mod deosebit). Având caracter sezonier de producere și nivel înalt de mecanizare, cultivarea majorității covârșitoare a culturilor cerealiere și a celor tehnice (în primul rând, florii soarelui, soii, rapiței etc.) nu asigură locuitorilor satelor frontul suficient de muncă, mai ales dacă se are în vedere munca necalificată, pur manuală. Investigațiile efectuate denotă că în volumul total al costurilor de producție ponderea muncii manuale este aproape simbolică, constituind:

– grâu de toamnă	– 3,7%
– porumb pentru boabe	– 8,6%
– floarea soarelui	– 9,3%
– rapiță	– 11,3%

În contrast, ponderea muncii manuale în producerea laptelui, de exemplu, constituie 19,2 la sută, a strugurilor de masă – 25,3 la sută, a roșilor de câmp - 20,6 la sută etc. [3].

Analizând situația prin metoda de comparație vom constata, în continuare, că mărirea medie a fermelor agricole în Uniunea Europeană (datele a. 2013) a constituit 16,1 hectare [4]. Mai mult ca atât, aproape 50,0 la sută din ele, sau 4,9 mil. de gospodării (majoritatea din partea de Est a Uniunii Europene), au prelucrat suprafața agricolă sub nivel de 2,0 hectare fiecare. Chiar și în partea de vest a comunității europene (Belgia, Olanda, Germania, Franța, Danemarca) suprafața medie a unei ferme agricole este la nivel de 20,0 ha, adică, la un nivel mult mai mic în comparație cu întreprinderile agricole mari din Republica Moldova.

Deși ariile cultivate sunt relativ mici, productivitatea muncii a agricultorilor occidentali este foarte înaltă. Conform datelor EUROSTAT, volumul realizării producției agricole (Standard Output – SO) în calcul la un lucrător direct implicat în procesul de producție a constituit, în anul 2013, 35480,8 euro [2]. În unele țări din Uniunea Europeană acest indicator este și mai înalt (ex., Olanda – 133712,3 €, Danemarca – 175783,5 €, Germania – 88486,7 € etc.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

După cum denotă analiza efectuată, sectorul agrar din țările industrial dezvoltate dispune de capacități considerabile de creare a valorii adăugate. Fiind comparate cu realizările agricultorilor europeni, rezultatele muncii agricultorilor din Republica Moldova sunt mult mai modeste – 73873 lei/lucrător sau 3774,8 €/lucrător anual.

În plan general, egalizarea (dacă va fi efectuată) veniturilor pe cap de lucrător poate fi asigurată prin realizarea schimbărilor radicale în ce privește:

- structura producției agricole, care trebuie să fie orientată preponderent spre produsele cu valoarea adăugată înaltă (legume, fructe, pomușoare, produsele sectorului zootehnic etc.);
- extinderea participării agricultorilor pe tot lanțul valoric – de la câmpul (fermă) producătorului până la masa consumatorului.

CONCLUZII

Criteriul principal de evaluare a performanțelor agriculturii autohtone trebuie să fie nu atât rodnicia terenurilor agricole, indicator la care rămânem în urmă aproximativ de 2-3 ori față de cele mai bune practici occidentale, ci productivitatea muncii, unde diferența constituie zeci de ori. Conform noii paradigme de dezvoltare a sectorului agrar, acesta, în mare măsură, trebuie să fie transformat într-un sector agroalimentar, adică cu acces nemijlocit al producătorilor agricoli la vânzarea producției obținute direct consumatorilor finali. În unele domenii el poate fi transformat în sector agroindustrial, cuprinzând sectorul de producere, păstrare, prelucrare industrială și vânzare cu ridicata a produselor fie pe piața locală, fie pe piețele externe.

BIBLIOGRAFIE

1. *Anuarul statistic al Republicii Moldova*, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, a.2017, pag. 73, tab. 3.1.11.
2. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ef_kvaareg&lang=en
3. BAJURA, T., STRATAN, A. și alții. Ghid practic (Culegere de materiale informative) „*Tarifă de costuri în agricultură*”, Ch., INCE, 2017, pag. 1-160, ISBN 978-9975-4453-2-0
4. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farm_structure